

ЕКОНОМІКА КНР: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Г. Широкий, Н. Гавриленко, *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

До економіки Китайської Народної Республіки прикута пильна увага як на регіональному, так і глобальному рівнях, особливо на тлі проблем світової економіки, загострення відносин із Сполученим Штатами Америки та ситуації довкола війни РФ проти України. У цьому контексті проаналізовано наявні на початок поточного року основні макроекономічні показники Китаю, прогнози щодо зростання китайської економіки та виклики, що постали перед нею.

Висновки

1. Економіка Китаю, друга за розміром ВВП у світі, справляє серйозний вплив на глобальну економіку. На тлі проблем у багатьох країнах, для яких характерні високі рівень інфляції, процентні ставки, зовнішні боргові зобов'язання та збої в роботі банківської системи, цьогорічний розвиток господарства КНР може пожвавити світовий економічний підйом.

2. Провідні міжнародні рейтингові агентства та фінансові організації нещодавно переглянули в бік збільшення свої прогнози щодо зростання ВВП Китаю в 2023 р.

3. Можна припустити, що прискорення економічного зростання китайської економіки відбувається, зокрема, і через ефект низької бази минулого року, що фактично є «відскоком» після значних економічних втрат.

4. Відновлення економіки Китаю досі залишається нерівномірним, оскільки її зростання, що раніше підтримувалося зовнішніми інвестиціями, тепер здебільшого залежить від внутрішнього споживання та стикається з проблемами.

5. Цьогорічне економічне зростання в Китаї також дещо стримуватимуть невирішені проблеми щодо боргових зобов'язань місцевих органів влади та в секторі нерухомості, помірне відновлення внутрішнього попиту на іноземні товари після скасування обмежень, уведених під час пандемії коронавірусної хвороби, скорочення зовнішнього попиту та геополітична напруга.

6. Спад у зовнішній торгівлі товарами Китаю в січні–квітні 2023 р. супроводжувався повільним зростанням експорту й різким падінням імпорту. Це один з індикаторів стану китайської економіки та вагомий чинник, що може певною мірою зашкодити економічному зростанню.

7. Зростання експорту Китаю в березні ц. р., на думку світових аналітиків, відбувається через послаблення китайською владою жорстких протипандемічних обмежувальних заходів, що дало змогу постачальникам реалізувати невиконані минулорічні замовлення.

8. Економіка КНР сильно інтегрована зі світовою та залежить від зв'язків із західними країнами, зокрема США та ЄС, які, незважаючи на посилення експортного контролю та обмеження щодо технологічного експорту, залишаються найбільшими торговими партнерами КНР.

9. Попри скорочення взаємної торгівлі протягом січня – квітня 2023 р. на 11,2 % – із США та 3,5 % – із ЄС товарообіг залишається на високому рівні та становить 480,5 млрд дол. США (із країнами АСЕАН – 304,6 млрд дол. США).

10. Зберігається висока ймовірність посилення політики КНР щодо нарощування залежності інших держав, зокрема Глобального Півдня, від китайського експорту та інвестицій.

Драйвери поточного економічного зростання

За оцінками Національного бюро статистики Китаю, у I кв. 2023 р. економіка країни продемонструвала помітні показники зростання. Насамперед це виявилось у збільшенні реального ВВП Китаю на 4,5 % порівняно з I кв. 2022 р.¹

Зокрема, найбільші темпи зростання спостерігаються в готельному та ресторанному бізнесі (13,6 %); діяльності з надання послуг із передачі інформації, програмного забезпечення та інформаційних технологій (11,2 %); фінансовій діяльності (6,9 %); будівництві (6,7 %); орендній та лізинговій діяльності, бізнес-послугах (6 %); оптовій та роздрібній торгівлі (5,5 %) тощо (*додаток 1*).

Цього вдалося досягти переважно завдяки скасуванню обмежень, пов'язаних з пандемією COVID-19, а також іншим заходам, які сприяли забезпеченню стійкого відновлення виробництва й попиту, зайнятості й стабільності рівня цін, зростанню доходів населення, значному поліпшенню ринкових очікувань².

Цільовий показник економічного зростання на 2023 р. визначений урядом Китаю на орієнтовному рівні 5 %. Він, хоча й перебільшує минулорічний показник (зростання на 3 % – до 121,02 трлн юанів, або 17,95 трлн дол. США)³, майже на 2,7 в. п. менший від середнього показника зростання ВВП Китаю за останню декаду, що передувала пандемії коронавірусної хвороби.

Встановлення орієнтовного п'ятивідсоткового зростання китайської економіки невинуватиме. Відповідно до 14-го п'ятирічного плану Китаю (2021–2025 рр.) ВВП на душу населення до 2035 р. має досягти показника країн із середнім рівнем економічного розвитку (23 тис. дол. США)⁴. Для реалізації цього завдання потрібно, аби щорічне зростання ВВП становило близько 5 %. У такому разі Китай до 2035 р. може стати найбільшою за розміром економікою світу, незважаючи на загальний тренд скорочення населення.

¹ Див.: URL: http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202304/t20230418_1938715.html

² За даними Національного бюро статистики Китаю, у I кв. 2023 р. середній рівень безробіття в містах зменшився до 5,5 %, споживча інфляція уповільнилася до 1,2 %, загальнонаціональний наявний дохід жителів на душу населення зріс порівняно з I кв. 2022 р. на 5,1 % – до 10 870 юанів.

³ Див.: URL: http://english.www.gov.cn/archive/statistics/202301/17/content_WS63c61f5bc6d0a757729e5930.html

⁴ Див.: URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202304/1289573.shtml>

Разом із тим, у березні – квітні 2023 р. міжнародні рейтингові агентства та фінансові інституції (*Fitch Ratings, S&P Global Ratings, Goldman Sachs, Citigroup, J.P. Morgan*) переглянули свої прогнози щодо зростання ВВП Китаю в бік збільшення – до 5,2–6,4 %.

Водночас і найбільші міжнародні фінансові організації у квітні ц. р. оприлюднили оптимістичніший, але дещо стриманіший порівняно з очікуваннями вищезгаданих міжнародних рейтингових агентств та фінансових інституцій прогноз економічного зростання Китаю. Зокрема, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ) підвищили свої прогнози зростання ВВП Китаю в 2023 р. з 4,5 до 5,1 %⁵ та з 4,4 до 5,2 % відповідно⁶.

Якщо ці прогнози справдяться, майже напевно відбудеться деяке прискорення зростання світової економіки, оскільки, за розрахунками МВФ, на Китай припадатиме 34,9 %⁷ прогнозованого на рівні 2,8 % зростання світового ВВП у 2023 р.⁸.

Зовнішня торгівля товарами

За даними Генеральної адміністрації митниць КНР (далі – ГАМ Китаю), протягом перших чотирьох місяців 2023 р. зовнішня торгівля товарами Китаю зменшилася порівняно з аналогічним періодом попереднього року на 1,9 % і становила 1,94 трлн дол. США. Одночасно відбулося повільне зростання обсягів експорту на 2,5 % – до 1,12 трлн дол. США, а імпорт різко скоротився на 7,3 % – до 0,82 трлн дол. США⁹.

Довідково. Статистика ГАМ Китаю засвідчує, що в січні – квітні 2023 р. товарообіг між Китаєм і РФ збільшився на 41,3 % і досяг 73,15 млрд дол. США. Експорт зріс на 67,2 % – до 33,69 млрд дол. США, імпорт збільшився на 24,8 % – до 39,46 млрд дол. США.

Позитивна динаміка вартісних обсягів експорту була зумовлена зростанням експорту транспортних засобів, нафтопродуктів, металопродукції, валіз, сумок та аналогічних виробів, суден, автомобільних компонентів та запчастин, добрив, керамічних виробів, сільськогосподарської продукції, одягу та взуття тощо (*додаток 2*).

На тлі послаблення зовнішнього попиту, а також зменшення імпорту компонентів, необхідних у виробництві товарів, призначених для постачання за кордон, простежувався різкий спад експорту алюмінію та виробів з нього, обладнання для автоматичної обробки інформації та його частин, *LCD* панелей, інтегральних схем, високотехнологічної продукції, мобільних телефонів, текстильної пряжі, тканин та виробів з них тощо.

⁵ Див.: URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/7065093c-6b71-4037-ac32-9adb7f2fd85a/content>

⁶ Див.: URL: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/APAC/Issues/2023/04/11/regional-economic-outlook-for-asia-and-pacific-april-2023?cid=bl-com-spring2023flagships-REOAPDEA2023001>

⁷ Див.: URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/05/01/asia-poised-to-drive-global-economic-growth-boosted-by-chinas-reopening>

⁸ Див.: URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>

⁹ Див.: URL: <http://english.customs.gov.cn/Statics/1b5ff309-2afa-4462-8acf-52c0bb577657.html>

Китайські експерти, однак, вважають, що в поточному році вдасться забезпечити стабільне зростання обсягів китайського експорту за рахунок низки заходів¹⁰. Зокрема, це:

- участь китайських компаній у виставках, як всередині країни, так і за кордоном;
- відновлення міжнародних пасажирських рейсів;
- підготовка та надання Міністерством торгівлі Китаю інструкцій компаніям щодо торгівлі для окремих країн;
- допомога автовиробникам у створенні й удосконаленні їхніх міжнародних маркетингових та сервісних мереж;
- покращення послуг з фінансування зовнішньої торгівлі для мікро-, малих і середніх компаній;
- прискорення модернізації промислової галузі завдяки інвестуванню в інновації та виробничі потужності;
- ужиття проактивних заходів щодо подолання таких викликів, як-от геополітична напруженість і коливання зовнішнього попиту тощо.

Можна припустити, що в подальшому відбудуться певні зміни в географічній структурі експорту з огляду на те, що китайські експортери, ймовірно, сфокусують більше уваги на ринках країн – членів Асоціації держав Південно-Східної Азії, Центральної Азії та загалом на країнах, пов'язаних з ініціативою «Один пояс, один шлях», через скорочення попиту з боку ЄС, США, Великої Британії, Канади, Нової Зеландії, Тайваню (Китай), Гонконгу (Китай)¹¹.

Довідково. Наприклад, на кінець лютого 2023 р. сукупний експорт компанії *Zhengzhou Yutong Bus Co., LTD* становив близько 86 тис. автобусів, з яких близько 68 тис. постачено на ринки, пов'язані з ініціативою «Один пояс, один шлях». Крім того, цього ж року планується постачити 800 нових автобусів (300 електроавтобусів і 500 автобусів, що працюють на скрапленому природному газі) до Узбекистану.

Різке падіння обсягів китайського імпорту спричинено тим, що країни Заходу встановили контроль над ланцюгами постачань високотехнологічного обладнання та компонентів (особливо подвійного призначення), а також слабким внутрішнім попитом на іноземні товари, який наразі поступово відновлюється разом з економікою після суворих заходів протидії пандемії COVID-19 (додаток 3).

Щодо розвитку зовнішньої торгівлі, то китайська сторона має великі сподівання на реалізацію потенціалу угод про вільну торгівлю, зокрема на режим вільної торгівлі в рамках Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства, яке, за інформацією Міністерства торгівлі Китаю, запрацює на повну силу з 2 червня 2023 р. для всіх 15 країн-членів¹².

Виклики, що стримують економічне зростання

Економіці Китаю досягти стрімкого зростання перешкоджатимуть як

¹⁰ Див.: URL: http://english.www.gov.cn/news/202305/10/content_WS645ad570c6d03ffcca6e3ebb.html

¹¹ Див.: URL: <http://english.customs.gov.cn/Statics/1b5ff309-2afa-4462-8acf-52c0bb577657.html>

¹² Див.: URL: https://english.www.gov.cn/news/202304/12/content_WS64365578c6d03ffcca6ec340.html

внутрішні, так і зовнішні чинники, наприклад геополітична напруга, ризики рецесії світової економіки та наслідки російської воєнної агресії проти України. Так, про внутрішні виклики, що турбують керівництво країни, йшлося під час цьогорічного Всесвітнього економічного форуму¹³. Передусім це вирішення проблеми фінансових ризиків, зокрема в секторі нерухомості.

Уряд Китаю опікується впровадженням стратегії «подвійної циркуляції», яка полягає у збалансуванні політики «розширення внутрішнього попиту, сприяння модернізації промисловості, розробки моделі зростання, орієнтованої на споживання, і ребалансування економіки» із політикою використання переваг «міжнародного поділу праці та кооперації, а також збільшення зовнішньої торгівлі та інвестицій».

Не менш важливим залишається подолання проблеми боргових зобов'язань місцевих органів влади, які, за даними МВФ, за п'ять років досягли показника в 5,14 трлн дол. США (або 35,34 трлн юанів)¹⁴.

Окремим чинником, що матиме відчутні економічні й торговельні наслідки, може стати ймовірний воєнний конфлікт Китаю з Тайванем, оскільки через Тайванську протоку проходять торговельні шляхи, здійснюється 50% контейнерних перевезень, до того ж на Тайвані зосереджена значна частка світового виробництва напівпровідників.

Варто також зазначити, що економічні й торговельні зв'язки країн Заходу з Китаєм значною мірою впливатимуть на подальший розвиток китайської економіки. Нині триває становлення нового етапу цих відносин, що залежатимуть від встановлення в цілому довіри між партнерами та позиції і дій Китаю щодо припинення війни РФ проти України й розвитку ситуації довкола Тайваню.

Отже, поставлені урядом КНР цілі щодо економічного зростання зіштовхнуться з такими викликами, як-от уповільнення експорту, високий рівень безробіття й ризики, пов'язані із сектором нерухомості та боргом місцевих органів влади, що невпинно зростає.

¹³ Див.: URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202301/17/WS63c6987ea31057c47ebaa2c4.html>

¹⁴ Див.: URL: <https://www.cnbc.com/2023/03/27/chinas-local-governments-finding-new-ways-to-raise-money-amid-debt-concerns.html>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Попередні результати розрахунку ВВП Китаю за I квартал 2023 р.

Показники	Абсолютна вартість, 100 млн юанів	Темп зростання порівняно з аналогічним періодом 2022 р., %
Валовий внутрішній продукт	284 997	4,5
Сільське господарство, лісове господарство, тваринництво та рибальство	12 257	3,8
Промисловість	94 823	2,9
Виробництво	79 567	2,8
Будівництво	13 574	6,7
Оптова та роздрібна торгівля	27 667	5,5
Транспорт, зберігання та пошта	12 092	4,8
Готелі та ресторани	4511	13,6
Фінанси	26 640	6,9
Нерухомість	19 611	1,3
Послуги з передачі інформації, програмного забезпечення та інформаційних технологій	13 520	11,2
Орендна та лізингова діяльність, бізнес- послуги	9692	6
Інші	50 611	4

Джерело: Національне бюро статистики Китаю
(див.: URL: http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202304/t20230419_1938796.html).

Основний експорт Китаю в січні – квітні 2023 р., млн дол. США

Найменування	Одиниці виміру	Обсяг експорту за 4 місяці 2023 р., всього		Зміна проти 4 місяців 2022 р., %	
		Кількість	Вартість	Кількість	Вартість
Сільськогосподарська продукція*	-	-	31 738,7	-	6,4
Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні	10 тис. т	114,1	65 44,5	1,3	-7,2
Зернові культури	10 тис. т	54,8	449,3	-40,2	-17,2
Нафтопродукти	10 тис. т	2190,0	17 122,6	44,3	41,4
Рідкісноземельні метали	т	16411,2	318	-4,1	-9,3
Китайські медичні матеріали та медикаменти	т	49307,0	445,4	10,6	-2,7
Добрива	10 тис. т	737,5	2743,9	25,1	7,1
Вироби з пластмаси	-	-	34 238	-	4,4
Валізи, сумки та аналогічні вироби	10 тис. т	98,9	12 259,8	18,1	31,7
Текстильна пряжа, тканини та вироби з них	-	-	44 808,8	-	-8
Одяг та аксесуари до одягу	-	-	48 075,1	-	2,5
Взуття	10 тис. т	282935,7	16 569,8	-0,9	3,2
Керамічні вироби	10 тис. т	531,7	9298,9	5,8	6,6
Металопродукція	10 тис. т	2801,4	33 890,9	55	32,8
Алюміній та вироби з нього	т	1839608,6	6559,3	-17,3	-27,1
Меблі та їхні частини	-	-	21 633,8	-	-4,8
Іграшки	-	-	12 770,6	-	3,1
Механічна та електротехнічна продукція*	-	-	646 460,2	-	2,4
Продукція загального машинобудування	-	-	19 209,2	-	6,8
Обладнання для автоматичної обробки інформації та його частини	-	-	58 365,3	-	-26,9
Мобільні телефони	10 тис. компл.	23179,3	41 146,2	-13,2	-10,5
Побутова техніка	10 тис. компл.	110521,6	28 579	-1,4	-2,5
Аудіо- та відеопристрої та їхні частини	-	-	11 426,8	-	0,1
Інтегральні схеми	100 млн шт.	821,2	42 728	-11,7	-15,2
Моторні транспортні засоби (у т. ч. шасі, оснащені двигунами)	10 тис. авто	149,4	29 683	76,5	103,6
Автомобільні компоненти та деталі	-	-	28 682	-	15,8
Судна	суден	1567,0	7008,8	61,7	20,5
LCD панелі	10 тис. шт.	50907,1	8035,8	-4,7	-18,5
Медичні або хірургічні інструменти	-	-	5872,6	-	-1,4

Найменування	Одиниці виміру	Обсяг експорту за 4 місяці 2023 р., всього		Зміна проти 4 місяців 2022 р., %	
		Кількість	Вартість	Кількість	Вартість
та апарати					
Лампи, освітлювальна арматура та їхні частини	-	-	13 767,5	-	1,1
Високотехнологічна продукція*	-	-	269 578	-	-13,4

Примітка: * – містять відповідні товари, наведені в таблиці.
Джерело: Генеральна адміністрація митниць КНР.

Основний імпорт Китаю в січні – квітні 2023 р., млн дол. США

Найменування	Одиниці виміру	Обсяг імпорту за 4 місяці 2023 р., всього		Зміна проти 4 місяців 2022 р., %	
		Кількість	Вартість	Кількість	Вартість
Сільськогосподарська продукція*	-	-	79 974,8	-	11,2
М'ясо (у т. ч. субпродукти)	10 тис. т	254,4	9454,5	12,7	7,7
Свіжі або сушені фрукти та горіхи	10 тис. т	269,3	6495,1	-4,5	14,5
Зерно	10 тис. т	5085,2	28 078,6	0,5	8,6
Соя	10 тис. т	3028,6	20 020,3	6,8	12,5
Рослинні олії	10 тис. т	309	3708,4	136,5	87,8
Залізна руда та концентрати	10 тис. т	38 468,4	43 755,3	8,6	-4
Мідна руда та концентрати	10 тис. т	875,9	19 190,2	6,7	-6
Вугілля та лігніт	10 тис. т	14 247,6	18 551,7	88,8	53,9
Сира нафта	10 тис. т	17 876,9	104 686,4	4,6	-11,6
Продукти переробки нафти	10 тис. т	1358,7	8091,4	68,6	26,6
Природний газ	10 тис. т	3568,7	21 575,9	-0,3	-0,2
Рідкісноземельні метали	т	59 643,8	846,1	41,9	76,5
Фармацевтична продукція	т	117 408,1	18 540,5	36,1	30,8
Добрива	10 тис. т	393,3	2191,4	19,3	47,4
Косметика та засоби догляду	т	121 779,7	6704,2	-8,1	-10,7
Пластмаси в первинному вигляді	10 тис. т	951,1	15 019,2	-7,6	-23,5
Натуральний і синтетичний каучук (у т. ч. латекс)	10 тис. т	276	4059,1	15,2	-9,9
Дерев'яні колоди та пиломатеріали	10 тис. м ³	2179,0	4558,2	-1,9	-12,5
Целюлоза паперова	10 тис. т	1137,9	8885,8	13,8	31,2
Текстильна пряжа, вироби з тканин	-	-	3330,3	-	-23,4
Сталеві вироби	10 тис. т	249,8	4312,2	-40,1	-31,4
Необроблена мідь і вироби з міді	т	169 4811,7	15 049,5	-12,6	-23,7
Механічна та електротехнічна продукція*	-	-	281 126,1	-	-20,6
Верстати	компл.	29804	2133,1	-4,4	-14,7
Обладнання та компоненти автоматичної обробки даних	-	-	12 969,7	-	-36,7
Діоди та аналогічні напівпровідникові прилади	100 млн шт.	1383,1	7714,7	-38,9	-18,3
Інтегральні схеми	100 млн шт.	1468,4	105 573,7	-21,1	-25,6
Автомобілі (у т. ч. шасі)	10 тис. авто	22,5	14 463	-28,9	-28,1
Найменування	Одиниці виміру	Обсяг імпорту за 4 місяці 2023 р., всього		Зміна проти 4 місяців 2022 р., %	

		Кількість	Вартість	Кількість	Вартість
Автомобільні компоненти та деталі	-	-	8159,2	-	-24,6
Літак власною масою понад 2 т	літак	68	3876,4	112,5	106,7
LCD панелі	10 тис. шт.	443 54,4	3699,8	-15,6	-39,1
Медичні прилади	-	-	4459,8	-	-0,8
Високотехнологічні продукція*	-	-	206 410,3	-	-19,3

Примітка: * – містять відповідні товари, наведені в таблиці.
Джерело: Генеральна адміністрація митниць КНР.